

Voorspelling van arbeidsongeschiktheid, VUT en ontslagname

C.R. de Winter *

Doel van het hier beschreven prospectief epidemiologisch onderzoek was vroege signalering van dreigende uitval uit het werk (arbeidsongeschiktheid, VUT of ontslagname). In vier bedrijven werd bij 3500 werknemers de Vragenlijst Arbeid en Gezondheid (VAG) afgenomen; tevens werden hun ziekteverzuimgegevens vastgelegd. Afhankelijk van het bedrijf kon vervolgens drie tot vijf jaar lang eventuele uitval van werknemers worden vastgesteld, waarna het verband tussen VAG, verzuim en latere uitval uit het werk werd bepaald. Behalve bij ontslagname zijn de aantallen vrouwelijke werknemers te laag om conclusies te trekken. Bij alle drie de vertrekwijzen zijn vroege signalen aanwezig. Arbeidsongeschiktheid wordt bij mannelijke werknemers boven de vijftig jaar sterk voorspeld door klachten over de gezondheid en de vereiste inspanning en een hoog verzuim-

percentage. Werknemers die hoog scoren op deze variabelen, hebben 5 à 6 maal zoveel kans op toekomstige arbeidsongeschiktheid als laagscorende werknemers. Bij de VUT (mannelijke werknemers 58+ jaar) ligt het verband andersom: de VUT wordt voorspeld door weinig klachten over gezondheid en inspanning en een laag verzuimpercentage. Ontslagname (jongere mannelijke en vrouwelijke werknemers) wordt voorafgegaan door klachten over de werksituatie en een verhoogde verzuimfrequentie. De voorspelling van arbeidsongeschiktheid is bij oudere werknemers (50+) sterk en nauwkeurig genoeg om te beslissen of individuele interventies nodig zijn. VUT en ontslagname zijn alleen op groepsniveau te voorspellen. De discussie richt zich voornamelijk op de arbeidsongeschiktheid en bepleit de signalering daarvan met de beschreven methode.

Trefwoorden: arbeidsverzuim, arbeidsongeschiktheid, VUT, ontslagname, voorspelling

Het thema 'arbeidsongeschiktheid' is de laatste tijd een politiek strijdpunt, hetgeen bij negenhonderdduizend arbeidsongeschikten op een werkende bevolking van 5,5 miljoen niet verwonderlijk is. De strijd woedt vooral over het beperken van hoogte en duur van de uitkeringen, maar de noodzaak om het aantal arbeidsongeschikten terug te dringen wordt algemeen erkend. Een praktisch argument daarvoor is dat het aantal werkenden niet te laag mag worden ten opzichte van het aantal niet-werkenden. Er mag namelijk niet teveel menselijk kapitaal onbenut blijven om de economie gezond te houden, anders komt zelfs het stelsel van sociale zekerheid in gevaar (Adriaansens & Dercksen 1991). Een heel ander argument is dat iedere werknemer veilig en gezond zijn ouderdomspensioen moet kunnen bereiken (FNV 1990).

Er staan in beginsel twee wegen open om het aantal arbeidsongeschikten te verlagen, namelijk het beperken van de instroom in de arbeidsongeschiktheidsregelingen en het bevorderen van de uitstroom door reïntegratie van werknemers in het arbeidsbestel. Beide vormen van preventie worden, naast financiële prikkels, aanbevolen door de Tripartiete Werkgroep Volumebeleid Arbeidsongeschiktheidsregelingen (1989). Dit artikel wil bijdragen aan de primaire preventie van arbeidsongeschiktheid, niet aan de reïntegratie van werknemers. Een keuze daarbij is het niveau waarop de preventie bedreven moet worden: individu, bedrijf of bedrijfstak. Sommige auteurs (Vrooman &

De Kemp 1990, Aarts & De Jong 1991) doen aanbevelingen voor algemene maatregelen, zoals het verminderen van de psychische arbeidsbelasting. Een dergelijk advies zegt echter weinig over de realisatie ervan in iemands concrete werksituatie. Verder zou zo een advies over algemene verlaging van de werkdruk ook gelden voor werknemers, bij wie de werkdruk helemaal het probleem niet is. Tenslotte kunnen uit gegevens op individueel niveau conclusies over preventie op groepsniveau worden getrokken, maar niet andersom. Er zijn dus goede argumenten om bij de preventie aandacht te besteden aan de concrete situatie, dus aan de individuele werknemer in zijn werksituatie, op individueel niveau.

Voorwaarde daarvoor is dat dreigende arbeidsongeschiktheid in een vroeg stadium bij een werknemer herkend wordt, zodat een gerichte interventie in diens werksituatie kan plaatsvinden. Uit de overigens opvallend spaarzame literatuur is bekend dat arbeidsongeschiktheid vaak een jarenlange voorgeschiedenis heeft, waarbij de werknemer in de loop van de tijd steeds meer problemen met zijn werk krijgt (Kompier 1988, Lenshoek e.a. 1989, Kompier e.a. 1990, Draaisma e.a. 1991). Dit zou ook voor andere vertrekwijzen (VUT, ontslagname) kunnen gelden, maar een voorspelling van vertrek uit het werk op basis van dat uitgangspunt was nog niet voorhanden. Door De Winter (1991) is een methode ontwikkeld om individuele voorspellingen te doen van toekomstig vertrek uit het werk. Het onderstaande artikel is aan deze studie ontleend; het gaat in de eerste plaats over de voorspelling van arbeidsongeschiktheid en daarnaast ook over die van VUT en ontslagname. De voorspelling is gebaseerd op verzuim-

* C.R. de Winter, Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg-TNO, Afdeling Arbeidgezondheidskundig Onderzoek, Leiden